

Josefa i Josepa

OPTA AL PREMI 6è CONCURS LITERARI DE RELAT CURT ANTONI SELLA I
MONTSERRAT

Modalitat: Santiago Rusiñol

Pseudònim: Pilarica

Els primers rajos del sol d'un matí d'estiu irrompien impertinents a través de les escletxes descuidadament obertes de la persiana. Al principi, il·luminant amb suavitat i delatant la pols de l'ambient, que surava en un espai sense gravetat. El temps aturat uns breus segons, fins que el gall reivindicà el seu protagonisme, trencant la quietor amb el seu esgarip. La nena continuava endormiscada, tapades les cames amb un llençol blanc brodat de flors per les hàbils mans de la tia-àvia. El llit l'atrapava i ella es deixava atrapar, fins que la llum va començar a fer-li la guitza als ulls, aixecant-li les parpelles. El nou dia la reclamava amb força i ella encara no ho sabia. La porta s'obrí de cop i l'encanteri es va trencar sense possibilitat de tornar enrere. Una veu suau la despertà: "Josepa, buenos días. Te traigo el zumo, ¡levántate pequeña!". La lletania de cada matí, tant a Alella a l'estiu com a Barcelona la resta de l'any. La Josefa entrava a despertar-la amb un suc acabat de fer i amb el seu accent aragonès, fort, que s'esforçava a modular per a garantir un dolç despertar a aquella nena, a la que cada cop era més important per a ella. Ja feia un any que havia marxat d'Egea de los Caballeros, empesa per la gana i arrossegada per l'ambició de construir-se, de no ser una víctima de les seves circumstàncies. Al poble hi deixava la mare, el pare i un germà petit. Les germanes grans ja havien marxat a Saragossa o a Barcelona, com ella, menys la María, més poruga o més resilient, que s'havia quedat allà i ja planificava el seu casament. La Josefa havia seguit un camí iniciat per les seves germanes i per tantes com elles, que ni tan sols eren conscients de la seva valentia i que pràcticament estaven programades per a tirar endavant, sense plantejar-se el que deixaven enrere. El progrés, un futur millor o fins i tot potser la possibilitat d'estudiar, però això ja era un somni en el qual era millor no refugiar-s'hi massa. S'havia de ser pragmàtica i la Josefa era la reina del pragmatisme. Donava gràcies a la Verge del Pilar per haver trobat una família que la tractava amb respecte, que la deixava descansar un dia i mig cada setmana, i també donava gràcies per la Josepa. Només es portaven sis anys, però a la Josefa la vida ja feia anys que l'havia obligat a ser una adulta, mentre que la nena, privilegiada i feliç, passava les hores daurades de l'estiu jugant al jardí de la casa d'Alella, completament aliena a la tramoia orquestrada per la Josefa, que s'assegurava del seu benestar cada minut de les vint-i-quatre hores tal com li havien encomanat els senyors, per descomptat, però sempre una passa per endavant, atida per la tendresa que li provocava aquella nena. El que la Josefa veia en la vida de la Josepa la fascinava. Fins que l'havia conegut, mai li havia passat pel cap que la infantesa pogués ser com la vivia ella: sense treballar i plena de jocs. El primer Nadal viscut a la casa de Barcelona li va semblar oníric: l'arbre guarnit i el pessebre ple de delicades figures sorgides de paper de seda dins de petites caixetes. Els menús de Nadal van desafiar la seva capacitat d'ensumar aromes noves, amb

delicades guarnicions i ingredients dels quals mai havia sentit a parlar. La cuina l'havia atrapat i tenia la ferma convicció que algun dia ella seria capaç d'elaborar totes aquelles delícies amb les seves pròpies mans. Però el que la va deixar sense alè van ser els regals del matí de Reis. A casa seva no n'hi havia hagut mai de regals, excepte un cop, quan ella tenia set anys, que va rebre una petita llauna de caramels de taronja. Els caramels els havia assaborit solemnement en dies assenyalats. Diumenge de Rams, el dia del seu aniversari o el del sant, fins que es van acabar. N'hi havia deu. La llauna la guardava i ara allotjava agulles de cap. El que havia estat la llar de la dolçor ara ho era de la practicitat. La Josefa mai havia sentit la dolçor a banda de la d'aquells caramels, fins que va conèixer el món de la Josepa.

Aquell dia havia començat com tants. La Josepa, a qui la Josefa anomenava "Pepi" quan els senyors no les sentien, feia mandres, mentre la Josefa l'empenyia suaument com una gallina amb els seus pollets. Una mica d'aigua fresca per treure les lleganyes i el moment de pentinar-li els cabells, tan negres i brillants, en dues cues que acabaven afluint-se i que feien que la seva mare rondinés, encara que només una mica. La rutina diària durant l'estiu incloïa cada matí una estona amb el mestre Ferret, que la feia repassar àlgebra, llatí o música. Cada dia una matèria diferent en funció de com s'inspirés. La nena remugava i la Josefa l'animava. No només perquè aquella estona ella l'aprofitava per feinejar a la casa, sinó perquè projectava en la Josepa tot el que hagués desitjat per a ella. Per a qualsevol dona. Ja feia uns mesos que la neguitejava un desig que pràcticament ni s'atrevia a pensar. Llegir. Llegir i escriure. Llegir receptes i escriure'n de noves. Escriure a la família a Egea, tot i que no sabia qui els llegiria les cartes. Escriure el seu nom. Veia la pulcra cal·ligrafia de la nena i les lletres li semblaven garlandes, cada traç embellia el paper, tan blanc i tan suau. De tant en tant apareixia una taca de tinta, fruit de la immaduresa de les petites mans, que no feia sinó subratllar la bellesa de les paraules de les quals la Josefa només podia imaginar-ne el significat. Per a ella tan maco era veure escrit "colibrí" com "purgatori". No s'atrevia consulta al mestre Ferret si la podia ensenyar, no sabia si tindria diners per pagar-li i ni tan sols gosava demanar el temps als senyors. Aquell dia li pesava la seva ignorància i el seu rostre, sempre decidit, feia un rictus cetrí, inaudit.

L'estona amb el mestre ja havia acabat i la Josefa, com cada dia, l'havia acompanyat a la porta i li havia tornat el seu barret. Ell ja s'allunyava cap al poble en bicicleta i la Josepa recollia curosa la ploma i el tinter quan la Josefa va entrar a l'estudi per a dir-li que es rentés les mans, que el dinar era a taula. El pare aquell dia havia marxat a la fàbrica i la mare era amb les senyores de la parròquia, com cada dimecres. Dinaven totes dues soles i la Josefa feia

companyia a la nena mentre assaboria els ous al niu que havia preparat amb una mica de mantega i pernil. Sabia que a la nena l'entusiasraven, i ja podria menjar bledes un altre dia, quan tinguessin públic. Aquell dia era pels capricis. De postres havia fet tocinets de cel. La Josepa gaudia cada mossegada, però l'ambient era una mica més pesat que altres dies. Era una nena llesta i empàtica, decidida, i de seguida va preguntar-li "Qué te pasa, Josefa?". "Nada, Pepi, nada. ¡Come!". La Josepa, encomanada de l'autoritat de la seva família benestant, educada dins un ambient progressista i solidari i forjada en el respecte i l'amor, va insistir, inflexible. "Dímelo Josefa, haces una cara muy *moixa*". L'estira-i-arrotonsa va continuar breument i al final la Josefa va confessar-li "Quiero aprender a leer y a escribir y no sé cómo hacerlo". A la nena d'entrada li va sobtar i va fer preguntes per a saber què li impedia una cosa que era tan elemental per ella al seu dia a dia, però a l'instant que ho va entendre es va aixecar volant, malgrat les queixes de la Josefa, i va dur un quadern i un llapis, deduint que l'ús de la ploma i la tinta s'hauria de deixar per a més endavant. Aquell migdia la Josefa va rebre la seva primera lliçó. Es va sorprendre quan de les seves mans van sorgir les primeres lletres, avergonyida pel traç tort i maldestre. Li va passar fugaçment pel cap tirar la tovallola, però ella era "maña", tossuda com una mula.

Va ser un estiu iniciador per a les dues. La Josefa va fer les primeres passes per a deixar enrere l'analfabetisme i la Josepa va descobrir que volia dedicar la seva vida a ensenyar.

Aquell Nadal va arribar un sobre a la casa d'Egea de los Caballeros. A dins, una postal del Nen Jesús que començava així "Estimados padre y madre..."

Relat inspirat en l'obra:

Nena

- Autora: Lola Anglada i Sarriera (Barcelona 1892 - Tiana 1984)
- Data: Cap a 1925
- Tècnica: Pintura a l'oli sobre tela
- Mides: 51,4 x 42,8 cm / 62,5 x 53,6 x 3,4 cm (marc)
- Col·lecció: Museu de Maricel, Sitges. Dipòsits externs (Fons d'Art de la Diputació de Barcelona), núm. inv. 4

